

פסיכולוגיה התפתחותית של ילדים

הנושאים במצגת

- התפתחות קוגניטיבית
- התפתחות מוסרית
- הבדלים בינאישיים בטמפרמנט
- הבדלים בינאישיים בדפוס התקשורת

התפתחות קוגניטיבית

- התיאוריה ההתפתחותית של פיאז'ה
- אלטרנטיבות לפיאז'ה
 - גישות עיבוד מידע
 - רכישת מיומנויות
 - גישות המדגישות למידה מאחרים

ז'אן פיאז'ה
1896-1980

התיאוריה של פיאז'ה

- ההפתחות קורית בשלבים המובחנים איכותית זה מזה
- היא תוצר של אינטרקציה פעילה בין הילד וסביבתו שמאפשרת הבניה של ייצוג העולם שלהם (קונסטרוקציוניזם)
- ילד אינו לומד תפיסת עולם מאחרים אלא מעצב תפיסת עולם בהסתמך על ההתנסות העצמית שלו
- התוצר הוא התפתחות של יכולות (לוגיות-חשיבתיות) כלליות

מונחים מרכזיים

- סכימה (וכיצד היא נוצרת ומשתנה)
- איזון דינמי
- הפרת איזון שמובילה להסתגלות דרך אסימילציה (הטמעה) ואוקומדציה (התאמה)
- דוגמאות:
 - עיכול מזון
 - התפתחות שליטה מוטורית רצונית
 - תיאוריה מדעית כסכימה

שלושת סוגי האינטליגנציה

- אינטליגנציה סנסורית-מוטורית (חושית-תנועתית)
 - אינטליגנציה של אופרציות (פעולות חשיבה) קונקרטיות
 - אינטליגנציה של אופרציות פורמליות
-
- האינטליגנציות מתפתחות בארבעה שלבי התפתחות
 - שלב סנסורי-מוטורי (עד בערך גיל שנתיים)
 - שלב פרה-אופרציונלי (עד בערך גיל שש)
 - שלב של אופרציות קונקרטיות (עד גיל ההתבגרות)
 - שלב של אופרציות פורמליות

הישגי השלב הסנסורי מוטורי

• רכישה של הסכימות העיקריות:

• קביעות אובייקט

<https://www.youtube.com/watch?v=rVqJacvywAQ>

• הבנת סיבתיות וסדר זמנים

<https://www.youtube.com/watch?v=EnL-uzr88S0>

• ייצוג המרחב

מאפייני השלב הפרה אופרציונלי

- מיון שאינו עקבי

- אגוצנטריות

<https://www.youtube.com/watch?v=OinqFgsIbh0>

- העדר שימור

<https://www.youtube.com/watch?v=gnArvcWaH6I&t=26s>

שלב של אופרציות קונקרטיות

- שימור מושג בהדרגה
- מספר, מאסה ואורך מושגים אצל רוב הילדים סביב גיל 7
- שימור משקל סביב 9
- שימור נפח סביב 11

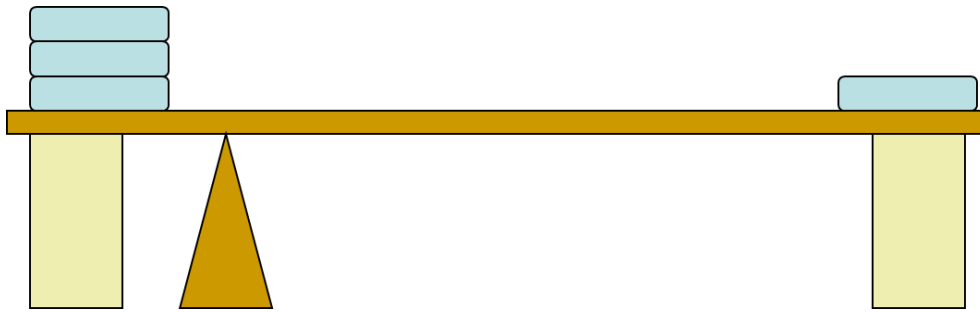

דקאלאז' (פער זמן) אופקי

- הישגים נוספים:
- טרנזיטיביות
- סבא מבוגר מאבא, אבא מבוגר ממני ← סבא מבוגר ממני
- יציאה מאגוצנטריות
- יכולת מיון שיטתי גם לפי כמה מימדים
- הפיכות (ההשפעה של הכפלה ב X מתבטלת ע"י הכפלה ב $1/X$)
- הנוזל שהועבר לכוס הגבוהה יכול להיות מוחזר לכוס המקורית

שלב של אופרציות פורמליות

- אופרציות שפועלות על אופרציות
- יכולת לשלב בין אופרציות : מטלת המאזניים

- יכולת לחשוב על מצבים היפוטטיים
- מטלת המטוטלת

<https://www.youtube.com/watch?v=E-6NDrpzGAE>

- כוללת שלושה משתנים: אורך החוט, גודל המשקולת, עוצמת הדחיפה

אלטרנטיבות לפיאז'ה

- גישת עיבוד מידע
- מה שמתפתח אלו תהליכים ניהוליים שמאפשרים להתעלם ממידע לא רלוונטי
- קבוצה ("צבא", "כסף", "מול אוסף") ("חיילים", "מטבעות")
- חלק מהמטלות של פיאז'ה לא מאפשרות בחינה בגילאים מוקדמים
- שימור אובייקט

אלטרנטיבות לפיאז'ה

- גישות של רכישת יידע

לב ויגוצקי
1896-1934

אלטרנטיבות לפיאז'ה

- גישות שמדגישות למידה מאחרים
- ויגוצקי האמין שלמידה מושפעת מאד מאינטרקציות חברתיות, משפה ותהליכים סימבוליים.
- הציע מעין פשרה עם העמדה של פיאז'ה
- חלק מהדברים ניתן ללמוד לבד
- חלק מהדברים ניתן ללמוד בסיוע של מישהו אחר (zone of proximal development)
- חלק מהדברים אינם ניתנים להילמד בשלב זה

התפתחות של שיפוט מוסרי

- תיאוריית השלבים של פיאז'ה
- מדידה - קוהלברג

התפתחות של שיפוט מוסרי

- פיאז'ה ביסס תיאוריה של שלושה שלבים על בסיס צפיה בילדים משחקים
 - שלב טרום מוסרי (אין כללים אחידים) עד גיל 5
 - מוסר הטרונומי (המוסר מקורו בכללים מכל עליון ויש דגש על התוצאות ולא על הכוונות) – עד גיל 7
 - מוסר אוטונומי ויחסיות מוסרית

אבחון התפתחות מוסרית

לורנס קוהלברג
1927-1987

”אישה גססה ממחלת הסרטן, והרופאים הודיעו לבעלה היינץ כי רק תרופה אחת תוכל להציל את חייה. תרופה זו הומצאה על ידי רוקח שגר באותה עיר. הרוקח דרש עבור התרופה \$2000, פי עשר ממחיר ייצור התרופה. היינץ ניסה לגייס את הסכום הדרוש אך הצליח לגייס רק את מחציתו. הוא פנה לרוקח, סיפר לו כי אשתו גוססת וביקש ממנו למכור לו את התרופה בחצי המחיר. את היתרה ישלם מאוחר יותר. הרוקח השיב בשלילה.

הבעל שהיה נואש, פרץ בלילה לבית המרקחת וגנב את התרופה.

השאלה ששאל קולברג: האם היה צריך הבעל לפעול כפי שפעל? מדוע?”

שלב טרום מוסרי

שלב 1: השיפוט המוסרי מכוון על ידי חשש מעונש. הימנעות מצרה באמצעות ציות לסמכות בעלת כוח רב.

דוגמא לתשובת בעד: "אם אשתו תמות הוא יסתבך כי יחקרו למה זה קרה ולכן כדאי שיגנוב".

דוגמא לתשובת נגד: "אם יגנוב יסתבך עם המשטרה או יפחד כל הזמן שיתפסו אותו".

שלב 2: ההתנהגות מכוונת על ידי הרצון לקבל שכר. חשיבה במונחי תועלת אישית.

דוגמא לתשובת בעד: הסיכון לא נורא. מקסימום היינץ יחזיר את התרופה אם ייתפס", או "שווה להיכנס קצת לכלא אם בסוף אשתו תחיה אתו".

דוגמא לתשובת נגד: לא כדאי כי עד שישתחרר מהכלא אשתו כבר בטח תמות ולא יצא לו מזה כלום.

שלב קונבנציונאלי

שלב 3: הבסיס לשיפוט המוסרי הוא מה אחרים חושבים על המעשה, הצורך להצטייר באור חיובי על ידי אחרים.

דוגמא לתשובת בעד: " אם לא יגנוב, אנשים במשפחה יאשימו אותו והוא לא יוכל להסתכל להם בעיניים. חוץ מזה: אם הוא היה במצב זה היה מצפה מאשתו לגנוב את התרופה בשבילו" **דוגמא לתשובת נגד:** " כולם יחשבו עליו שהוא גנב."

שלב 4: הבסיס השיפוטי הוא בהתאם לחוקים של סמכות חברתית מקובלת, מוכתבת על ידי רגשות של חובה חברתית.

דוגמא לתשובת בעד: "הוא צריך לגנוב כי בשבועת הנישואין התחייב לדאוג לאשתו".

דוגמא לתשובת נגד: " גניבה מנוגדת לחוק".

שלב עקרוני

שלב 5: הבסיס לשיפוט המוסרי הוא ההתייחסות לחוקים כאל חוזה חברתי, וככאלה כמכילים גם אלמנטים שרירותיים.

דוגמא לתשובת בעד: " ההסכמים החברתיים בגללם אסור לגנוב לא כווננו לעולם לכך שאנשים ימותו כתוצאה מציות להם. לפיכך גניבה אינה הפרה של כוונת ההסכמים האלו".

דוגמא לתשובת נגד: " זוהי הפרה של ההסכמים החברתיים. הבעל לא יוכל לסלוח לעצמו על כך שנכנע לרגשותיו ובכך הזניח שיקולים חברתיים רחבים יותר".

שלב 6: השיפוט המוסרי מכוון בהתאם לעקרונות שהאדם מחשיב כבעלי תוקף אוניברסלי, ופועל על פיהם על מנת להימנע מגינוי עצמי.

דוגמא לתשובת בעד: "הבעל לא יוכל לסלוח לעצמו על כך שציית לחוק ובכך הפר את העקרונות וצו מצפוננו".

דוגמא לתשובת נגד: " גניבה מנוגדת לצו המצפון שלו עצמו".

הבדלים בינאישיים בטמפרמנט

- גישת טיפוסים
- גישת מימדים

סטלה צ'ס 1917-
2007

טיפוסי טמפרמנט

• נמדדו המאפיינים הבאים:

- רמת פעילות
- סדירות (של שינה ואכילה, בעיקר)
- תגובה ראשונית לאנשים ומצבים חדשים
- קצב הסתגלות לחידוש
- עוצמת התגובה
- מצב רוח
- הסחת דעת
- התמדה קשבית
- רגישות סנסורית

אלכסנדר תומס
1914-2003

- ניתן לסווג כ 65% לשלושה טיפוסי טמפרמנט יציבים לאורך זמן:
 - **קל** (40%): מצב רוח טוב, בעלי שינה ואכילה סדירות, ומסתגלים בקלות לשינוי
 - **קשה** (10%): חסרי שקט ומגלים מצב רוח רע, בעלי שינה ואכילה לא סדירות
 - **מתחמם לאט** (15%): רמת פעילות נמוכה, נסוגים ממצבים ואנשים חדשים ומתקשים להסתגל, אבל מסתגלים בסופו של דבר.

מרי רותברט
-1940

מימדי טמפרמנט

- מהירות חשיבה ומוחצנות
- המידה שבה החשיבה מהירה, רמת הפעילות גבוהה וקיימת נטייה לחיפוש ריגושים
- אפקט שלילי
- מידת הנטייה לכעס, פחד, תסכול ועצב
- שליטה וויסות עצמי
- המידה שבה הפעוט יכול להימנע מלבצע תגובה דומיננטית שאינה תואמת, לכוון את התנהגותו בצורה רצונית, ולהתרכז לאורך זמן

התקשרות

- תיאוריית ההתקשרות
- אפיון דפוס ההתקשרות באמצעות מבחן המצב המוזר

הבדלים בינאישיים בדפוסי התקשרות

ג'ון בולבי,
1907-1990

- באינטרקציה בין פעוטות להוריהם, ההורה אמור להוות **בסיס בטוח** שממנו אפשר לצאת ולחקור את הסביבה, **ומפלט** לחזור אליו בעת מצוקה
- מגיל 6 חודשים בערך יש התייצבות של מודל פנימי למערכות יחסים (Internal working model) שממשיך להתעדכן במהלך החיים, מנהל התנהגויות התקשרות, ומכוון ציפיות מעצמי ומאחרים במערכות יחסים קרובות

מרי
איינסוורת
1913-1999

מבחן המצב המוזר

Strange Situation

- מאפשר לאבחן את דפוס ההתקשרות אצלי בני שנה.
מבוסס על ההנחה שהנטייה לחיפוש מקלט מתעוררת במצב מצוקה

<https://www.youtube.com/watch?v=AGRT6VjnTm8>

- התקשרות בטוחה
 - שמח בנוכחות ההורה ומרגיש נוח לחקור את הסביבה
- התקשרות לא-בטוחה – נמנעת
 - אינו מפגין מצוקה מהזר או בעזיבת ההורה ונמנע מאינטרקציה עם ההורה בחזרתו
- התקשרות לא בטוחה, חרדה ואמביוולנטית
 - נזהר מהזר, כשהאם נוכחת מפגין כעס או חוסר אונים – תגובות שמקרבות ומרחיקות